

Uživatel:Jenomtone/Pískoviště

Multikulturní ošetřovatelství - specifika v ošetřování pacientů židovské menšiny

Dějiny židovské menšiny v Evropě

„Dějiny evropských Židů jsou dějinami problematického vztahu majoritní společnosti k etnické, náboženské a společenské menšině. Židé byli v jednotlivých evropských zemích menšinou, která svou izolovaností lpění na tradicích a dodržování náboženských předpisů tvořila vždy jakýsi „stát ve státě“ (Židovská menšina v dějinách, 1981) I takto lze pohlížet na židovskou historii. Přesto právě židovské, potažmo i jejich historie, tvoří jakýsi pilíř evropské kultury. Např. i samotné desatero je pro obě strany velmi významným morálním kodexem, i když původně je převzato z židovského náboženství. Stejně tak by jsme mohli uvést i další příklady. Přesto v historii židů zaznamenáváme ne zrovna šťastné interakce mezi nimi a křesťanskou společností. Nicméně tato nevraživost má své kořeny již v raném křesťanství, kdy křesťané jako členi nově vzniklého náboženského etnika museli zaujmout postoj ke společenství, z kterého „vyšli“.

židovský svícen

Pokud čteme již samotný Starý zákon, můžeme si udělat poměrně dobrou představu o starozákonních Židech jako o dynamickém a velmi osobitém národu se specifickým náboženstvím a velmi silným národním cítěním. Můžeme říci, že v období vzniku rané církve, tedy první léta po Ježíšově smrti až cca. do 90. let n. l., již židé fungovali jako samostatný národ se svými zákony, zvyky, tradicemi a jediným monoteistickým náboženstvím ve starověkém Římě. První křesťané tak posléze byli židé, kteří uvěřili, že svatá písma judaismu ukazovala na to, že Ježíš Kristus byl mesiáš a dostávali se tak do teologických sporů s většinovou společností, které častokrát vedly k vyloučení jedince z komunity místní synagogy, tedy potažmo i ze náboženského a společenského života. "

Tyto teologické pře měly v hrubém nákrese tento charakter:

- Křesťané prezentují jejich náboženství jako jedinou cestu spásy. Z jejich pohledu, dodržování židovského zákona jako takového nepřináší spásu. Spása a cesta k Bohu je tedy v rukou křesťanů.
- Židé dle křesťanů odmítli pravou cestu k Bohu, na jejich spisy musí být pohlíženo ve světle, že Ježíš je Mesiáš. Všechna zaslíbení, která skrze svaté texty Židé obdrželi, se tímto přesouvají na Církev, která se dokonce nazývá novým Izraelem.
- Židé „zavraždili“ Boha (myšleno Ježíše Krista) a tím na sebe uvalili Boží hněv.

Není divu, že i přes láskyplné poselství obou náboženství, byly tyto otázky natolik palčivé a postoje obou stran natolik vyhraněny, že napomohly negativnímu pohledu na židy. Posléze, kdy do církve mohly stupovat i lidé z ostatních národů, se odcizení vůči židům ještě více prohloubilo. Od čtvrtého století se pak křesťanství jako takovému dostalo oficiálního uznání a bylo stanoveno státním náboženstvím. Díky novému postavení křesťanství a jeho následném rozšíření po Evropě se upevnil pomocí kázání, náboženské výchovy a dalšího působení církve v podvědomí společnosti předsudek, který stavěl židy do role vyvoleného národa, který sice přinesl Svatá písma, ale odmítl svého spasitele a bude souzen v době Apokalypsy samotným Bohem. Od tohoto postoje je pak málo k samotné demonizaci židů, kdy již nebyli prezentováni nejen jako „zatvrzelý národ, který nepřijímá spásu“, ale byli obviňováni ze samotného spolčení se satanem, jako s nepřítelem Boha. Paradoxně se tento postoj díky celoplošné, křesťanské propagaci udržel i na místech, kde chyběly židovské komunity.

Následky takového postoje pak můžeme vidět na prvních pogromech, které proběhly napříč celou Evropou při křížáckých válkách, jejichž primární zaměření bylo proti muslimům (respektive pohanům). A jenž mělo svůj politický i ekonomický důvod. Přesto díky propagandě, která hlásala zničení všech Božích nepřátel, s všeobecným očekáváním Apokalypsy a zakořeněným antisemitismem se „Boží soud“ nad Židy vykonal poněkud předčasně a celé komunity měly na výběr mezi přijetím křesťanství a nebo smrtí. V Jeruzalemně se paradoxně žádný „Boží soud“ nad židy nevykonával. Další vlnu silnějších pogromů pak můžeme zaregistrovat již o 300 let později, kde ale nešlo o zfanatizované davy, které plnily v náboženském přesvědčení, ale zejména o plánované a předem připravované vraždy několika desítek židů a nebo celých komunit. V pozadí pozdějších pogromů musíme spíše hledat nejistou ekonomickou a sociální situaci. S ohledem na to, že mnoho významných představitelů dlužilo židům nemalé peněžní obnosy a jejich likvidace je nejenom zbavila dluhů ale ještě byla velmi obohacujícím prostředkem. To také vysvětluje proč druhá vlna pogromů nebyla zdaleka tak celoplošná jako ta první. Pro úplnost uvádím, že toto období

bylo období morových ran, kdy se ekonomické důvody schovávali za „celostvětovým“ spiknutím židů, kteří úmyslně otrávilí studně. V městech, kde se vyvražďování odehrávalo častokrát ještě ale ani žádná infekce neobjevila. Toto stanovisko oficiálně odmítli jak učenci tak církev. Další zajímavé osudy židovské menšiny můžeme vidět např. na španělském a portugalském území, kdy v 15. století docházelo k nuceným křtům či exilu. Za zmínku stojí proslulá španělská inkvizice, které mimo jiné soudili prohřešky jako tajné dodržování židovských zvyků, za které souzený mohl být i usmrčen. Zavedla také pravidla, která diskriminovala nově pokřtěné (pro výkon jednotlivých funkcí bylo potřeba doložit z rodokmenu, že celé generace byli pokřtěné).

Ani počátek protenstanského hnutí 16. století n.l. nepřinesl žádnou sebereflexi církve nebo alespoň jiný pohled na židovskou menšinu v Evropě. Nakopak Luther, velmi významný reformátor, po marném pokusu obrátit židy na „pravou víru“, napsal několik traktátů, ve kterých požadoval omezení v rámci pracovní činnosti, přísné a rázné zacházení, popřípadě i vyhnání ze země. Na jeho protižidovské názory se pak odvolávali i němečtí nacisté. Nemůžeme tedy mluvit o reformaci pohledu na židy ani v ranném protenstantismu, i když ne každý reformátor se stotožňoval s tímto Luterovým názorem.

V celé středověké i ranně novověké historii můžeme vidět tenkou linii vztahů mezi křesťanstvím, jeho oficiální politikou a židy. V celém průběhu několika století tak byl ve společnosti pěstován nepřátelský postoj k této komunitě, který se zhoršoval v krizových situacích, kdy židé (spolu s ostatními menšinami) byli považováni za strůjce neštěstí a často se stávali obětními beránky. Žid tedy pro obyčejnou společnost znamenal symbol „Božího vyvržení“ a omluva jejich diskriminace měla právě tento teologický prvek. Pro světskou moc pak židé zase představovali velmi cenný zdroj peněz a ne málokdy v historii jim poskytovali ochranu a privilegia, nicméně ne pokaždé tyto „privilegia“ znamenala alespoň zrovnoprávnění s ostatní společností. Jejich stav se pak zlepšil až kolem 18. a 19. století n. l, kdy si však svoje zlepšení postavení získali díky svému vlivnému postavení a nemalým majetkem. Nicméně antisemitismus se projevoval nadále např. i v dobách první republiky. Jeho vyvrcholení pak nastalo ve 20. století, s příchodem 2. světové války. Pokud se podíváme na celkovou historii, vidíme, že kromě své bohaté kultury, si sebou tato minorita nese velké zatížení nejen kvůli tragickému vyhlazování ve 20. století, ale i jakousi ponurou tenkou nití konfliktů mezi křesťanskou společností, mezi kterou po staletí žila.

Židovská menšina v současnosti

dle modelu Vycházejícího slunce

Technologické faktory

Technologické faktory a jejich dosah jsou shodné s danou kulturnou, ve které daná minorita žije. Židé jako takoví nejsou považováni za minoritu, která by dnes stála na okraji společnosti, naopak dosahují často i velmi vysokého vzdělání, nedělá jim potíže se začlenit do společnosti po stránce ekonomické i společenské.

Tipy pro ošetřování: V anamnéze se zaměříme na zemi a oblast, kde klient bydlí. Je zbytečné dle příslušnosti k etniku hodnotit technologické faktory.

Náboženské a filosofické faktory

Židé dnes, stejně jako v minulosti, se pohybují v rozmezí mezi přijetím náboženského názoru dané země, v které žijí (např. přijetí křesťanství, ateismus) až po ortodoxní formu praktikování judaismu. V samotném judaismu můžeme zaznamenat několik proudů, jenž mají odlišný charakter. Nejčastěji rozlišujeme: ortodoxní, ultraortodoxní, reformní a konzervativní judaismus. Dále se k judaismu přidružují ještě další skupiny jako jsou např. Samaritáni či Karaité.

Uvádím, zde nejčastější náboženské úkony a svátky, které jsou všeobecné spjaté s židovskou kulturou a mohly by se dotknout běžného ošetřování v nemocnici.

- Ranní, odpolední a večerní modlitba: Texty se čerpají z modlitební knížky nazývané Sidur. Jsou považovány za náhradu obětí, které se dříve obětovali v Jeruzalémském chrámu. Není potřeba žádné zvláštní pohody těla nebo světového směru. Ženy si mohou nasazovat šátky, muži čepice nebo klobouky. Pokrývka hlavy symbolizuje bázeň a pokoru, kterou věřící pociťuje v Boží přítomnosti.
- Šabat – den odpočinku. Jeho poselství je odpočinek a duchovní i duševní obnova, která probíhá i skrze modlitbu a studium Tóry. Se šabatem je spojený zákaz práce. Den odpočinku také spojeným s takzvaným oneg šabat – potěšením ze šabatu. K tomu patří např. i dostatek spánku, sváteční jídlo a oblečení... Šabat, dle židovského kalendáře začíná v pátek večer, kdy se zapálí šabatové svíce a modlitbou a pak následuje večerní hostina. Ráno se čte v synagoze z Tóry, následuje další hostina (v čase našeho oběda) a večer se ukončuje též jídlem a Havdalou – ta začíná zapálením pletené svíce se čtyřmi kloty. Oheň by měl být ten samý, který byl zapálen na začátku šabatu. Šabat je chápán spíše jako komunitní a rodinný „svátek“.
- Poutnické svátky – jsou tři: Pesach, Šauvot a Sukot. Tyto svátky připomínají důležité historické události v

židovských dějinách ve spojitosti s oslavami úrody. Pesach oslavuje vyjití židů z Egypského otroctví, u nás se můžete setkat s označením Svátek nekvašených chlebů. Šavuot neboli Svátek týdnů – oslava vyhlášení Desatera na hoře Sínaj a předání Tóry Mojžíšovi. V historii na tento svátek přinášeli poutníci do Chrámu prvnotiny ze své úrody. Sukot neboli Svátek stanů je připomínka putování v poušti před vstupem do zaslíbené země (Izraele).

- Vysoké svátky – k nim patří Roš ha-šana neboli svátek Nového roku a Jom Kipur neboli Den smíření. Do těchto svátku se řadí i dny mezi nimi. Svátek Nového roku je připomenutím, že židé mají smlouvu s Bohem, že mají myslet na své skutky a že za své skutky bude každý souzen. Je tedy patrné, že má poněkud jiný charakter než náš Silvestr. Na den Smíření je kromě zákazu práce ještě zvyklostí držet přísný celodenní půst.
- Dále ještě kromě těchto svátků se dodržují smuteční dny, Chanuka, Purim. Jeden z nejnovějších svátků je např. Jom ha – šoa, který byl stanoven na den povstání Varšavského ghetta. Tento den je vzpomínkou na události z 2. Světové války.

Tipy pro ošetřování: Je nutné si uvědomit, že židovské svátky jsou význačné velmi silnou sebereflexí židů v jejich dějinách. Každý svátek má svůj význam a je známo proč a kvůli čemu se slaví. Myslím, si že dnešní střední zdravotnický personál nemá takové znalosti, aby si propojil určitá gesta a zvyky významem, které pro žida znamenají. Doporučuji proto se při amannéze rovnou zeptat zda bude po této stránce něco, v čem můžeme klientovi vyhovět (v souvislosti s jeho vírou. Zatímco my židovské svátky a spirituální potřeby moc neznáme většinou platí to, že židé se vyznají ve většinové společnosti, ve které žijí. Je tedy vysoce pravděpodobné, že klient sám nám navrhne nejrozumější řešení, které pak můžeme prodiskutovat a upravit dle našich možností.

Další faktor, o kterém se ještě zmíním, je, že židé jako komunita mají dobře zajištěnou lékařskou péči . „Naše“ zařízení tedy navštěvují jen pokud není služba v komunitě schopná zajistit odpovídající lékařskou péči. Také nejsou ojedinělé případy, že židé na svojí národnost (či etnicitu) vůbec nepoukazují, a že máme klienta židovské národnosti, se často dovídáme až od příbuzných, a nebo z pozorování.

Rodiné a společenské faktory

Židovská komunita je spíše uzavřeného typu. Můžeme se setkat s pojem židovská obec. Jednotlivé židovské obce mohou být (a jsou) zaregistrovány v Federaci židovských obcí v ČR a mohou tedy být právně subjektivní ve smyslu zákona č. 3/2002 Sb. Tato komunita tedy nabírá nejenom identitu ve smyslu etnického společenství, ale chová se v naší společnosti jako právní subjekt. Také díky tomu může poskytovat velmi rozsáhle služby pro své členy. Její působení často zahrnuje i péči o památky, spravování synagogy, zajišťování kulturních a náboženských akcí, sociální a zdravotní služby a v neposlední řadě i kontakt s veřejností.

Židovské rodiny jsou velmi rozvětvené a velmi pevně spolu drží pohromadě. Velmi typické a pro nás poněkud neobvyklé je, že židovská rodina jako taková často velmi lpí na svém rodokmenu . Dokonce jsou známy případy, kdy je možné vyčíst rodinou linií až 2000 let dozadu.

Do života rodiny pak patří i takové události jako je narození, vstup do dospělosti a úmrtí.

- Narození: Narození dítěte není jenom záležitostí rodiny, ale celé komunity. U dětí mužského pohlaví se na symbol smlouvy mezi Izraelem a Bohem provede obřízka. Ta vyjadřuje také myšlenku že fyzické tělo je podrobena morálnímu zákonu. Žena se 6 týdnů po porodu očišťuje. Prvorozený syn se „vykupuje“ to znamená, že otec dává do synagogy symbolicky stříbrné mince. Tento zvyk je zakořeněn v historii, kdy prvorozený syn náležel Bohu. Otec ho tedy buďto za sy nebo musel podstoupit chrámovou službu.
- Vstup do dospělosti: Za dospěláno se v židovství považuje dítě od 13. roku. Syn sobotu po svých narozeninách v synagoze poprvé čte z Tóry, dívky přednesou rozpravu na téma z Tóry. Po bohoslužbě je velká hostina. Od 13. narozenin je tedy plně odpovědný za své činy.
- Úmrtí a nemoc: Návštěva nemocných a účast na pohřbu patří mezi základní náboženské povinnosti. Také tady jde o komunitní záležitost, kde hlavní závazek na sebe obvykle bere skupina dobrovolníků, kteří těžce nemocným poskytují jak hmotnou, sociální tak duchovní péči. Umírajícího pak navštíví duchovní a poskytne mu poslední vyznání hříchů a modlitbu, obdobně jako je tomu u křesťanství.

Tipy pro ošetřování: židovské rodiny jsou velmi ochotné se zapojit do ošetřování klienta. Zapojení do léčebného režimu klienta není tedy vůbec složité, naopak jejich pomoci můžeme využít.

Kulturní hodnoty a životní styl

Životní styl a kulturní faktory jsou velmi propojené s náboženstvím a odvozují se od toho jaké míře a jaký typ judaismu jedinec vyznává a samozřejmě také od většinové společnosti, ve které žije. Vnitřní hodnoty se více orientují na rodinu, komunitu a historii, pokud srovnáváme s českou většinovou společností. Židé jinak velice orientují na kulturu jako takovou. Většina z nich velmi navštěvuje divadla, koncerty, a zajímá se o umění. Svojí

kulturu neustále obohacují. Ke životnímu stylu pak můžeme také připočítat poněkud zvláštní stravování, které má kořeny v židovském náboženství. Další zajímavost v židovském etniku je to, že ke komunikaci užívají nejenom jazyk, který používá majorita, ale běžně ještě hebrejštinu a angličtinu event. ještě další jazyky. Tato potřeba vznikla zejména proto, že židé žijí po v různých státech.

Politické a právní faktory

Kromě židovských obcí, se v České republice židovská komunita jako celek není politicky aktivní. Individuální i komunitní aktivity jsou samozřejmě v rámci židovství povoleny.

Ekonomické faktory

V této oblasti není rozdíl mezi menšinou a většinou.

Vzdělávací faktory

V minulosti se židé velmi často vzdělávali ve svých školách zaměřených zejména na náboženskou výuku. V současnosti existují také židovské vzdělávací programy (mateřská školka, semináře, kurzy), nicméně uznávají a nebrání se vzdělání majority.

Slovníček

Tóra – rozlišujeme psanou a ústní část (židé mají velmi pevnou ústní tradici). Rozsah Tóry pokrývají naše čtyři knihy Mojžíšovi ve Starém zákoně. Ústní Tóra pak zahrnuje halagu a agadu.

Halacha – je souhrn náboženského práva. Z ústní tradice ho poprvé zformoval Jehuda ha – Nasi do díla zvané Mišna. Diskuze o náboženském právu ale i agadě zaznamenává další dílo Gemara.

Talmud – tvoří ho Mišna a Gemara. Jedná se tedy o souhrn náboženského práva s následným rozбором a diskuzí. Jsou dva druhy: Jeruzalémský, starší a Babylonský, mladší.

Tanach – nejběžnější označení hebrejské Bible. Zahrnuje Tóru, Proroky a Spisy.

Micvot – 613 příkazů, které stanovují pravidla pro fungování náboženského práva, rituálů a morálky.

Samaritáni – jedno z nejstarších etnik na blízkém východě. Jejich víra je velmi obdobná klasickému judaismu. Největší rozdíl je v tom, že nemají instituci rabínů – hlavní výklad Talmudu spočívá na kněžích.

Karaité – odnož judaismu, často označovaná jako sekta, která uznává pouze texty starého zákona.

Odkazy

www.kehilaprag.cz

Použitá literatura

PUTÍK, PhDr. Alexandr. *Židovské tradice a zvyky, svátky, synagoga, běh života*. 1. vydání vydání. Praha : Židovské museum, 2005.

BERN, Martin a Schulin ERNST, et al. *Židovská menšina v dějinách*. 1.vydání vydání. Votobia, 1997.

WILSON, Marvin R. *Náš otec Abraham, židovské kořeny křesťanské víry*. 1.vydání vydání. Sborový dopis, 1997.